



JAN JERZY
PINSEŁ

RZEŻBA / SCULPTURE

BOSZ



Anioł (fragment) z ołtarza głównego kościoła misjonarzy w Horodence /
Angel (fragment) from the high altar of the Missionaries' Church in Horodenka

JAN JERZY PINSEL

RZEŹBA / SCULPTURE

BOSZ

Jan Jerzy Pinsel jest, jak na wybitnego artystę działającego w XVIII wieku, postacią wyjątkowo tajemniczą. Jego nazwisko pojawiło się w literaturze po raz pierwszy w roku 1923, ale dopiero w 1993 udało się natrafić na dokumenty archiwalne zawierające informacje na temat jego imion i jego rodziny. Źródła notują go między rokiem 1751 (ślub z Marianną Majewską, 1^o voto Kieytową) a 1761, a już w roku 1762 wdowa po nim wyszła po raz kolejny za mąż, co sytuuje datę śmierci artysty pod koniec roku 1761 lub na początku następnego. Nie wiadomo, gdzie i kiedy Pinsel się urodził (przyjmuje się, że około roku 1720) ani gdzie ukształtował swą indywidualność twórczą (najbardziej prawdopodobne wydaje się środowisko czeskie).

W ciągu dziesięciolecia pracy na terenie Rzeczypospolitej Pinsel był artystą nadwornym starosty kaniowskiego Mikołaja Bazylego Potockiego w Buczaczu, choć wykonał ważne zlecenia także dla innych fundatorów. Pracował przede wszystkim w drewnie, ale także w kamieniu, tworząc w ogromnej większości dzieła o charakterze sakralnym. Punktem wyjścia jego prac były z pewnością projekty rysunkowe (niestety niezachowane) oraz trójwymiarowe modele drewniane [*bozzetti*]. Piękna kolekcja takich modeli znajduje się w Bawarskim Muzeum Narodowym w Monachium, zakupiona w latach 1999 i 2002 (!). Ich trwająca ponad dwa stulecia wędrówka z Buczacza do Wiednia, a następnie do Niemiec stanowi kolejną zagadkę związaną z artystą.

Pinsel był prawdziwym wirtuozem techniki snycerskiej. Swe figury budował z kilku, a nawet kilkunastu klocków drewna lipowego, które precyzyjnie spajał za pomocą kleju i systemu drewnianych kołków. Pozwalało mu to na dowolne kształtowanie bloku rzeźby, zazwyczaj o bardzo dynamicznej, „rozwichrzzonej” sylwecie. Wśród jego dzieł spotykamy rzeźby polichromowane (odstąpione elementy anatomiczne) i pozlacane (szaty), ale także malowane jednolicie na białą. Pinsel po mistrzowsku operował kontrastem naturalizmu i skrajnej ekspresji, co wyróżniało go na tle ówczesnej rzeźby europejskiej, stopniowo skłaniającej się ku klasycyzmowi.

Pomimo ubóstwa źródeł pisanych twórczość Jana Jerzego Pinsla udało się w znacznym stopniu zrekonstruować. Potwierdzone archiwalnie dzieła wykonał do kościoła trynitarzy we Lwowie (zachowana tylko jedna niewielka figurka), na fasadę katedry greckokatolickiej św. Jura we Lwowie (zachowane w całości) oraz do kościoła parafialnego w Monasterzyskach (zachowana tylko jedna figura). Wokół nich udało się zgromadzić kolejne dzieła, „szczelnie” wypełniające okres 1751–1761. Zestaw ilustracji zawarty w niniejszym albumie oddaje aktualny stan wiedzy na temat *oeuvre* artysty. Pinsel przez lata współpracował z wybitnym architektem Bernardem Merety-nem (Buczacz, Horodenka, Lwów, Hodowica). Kierował zespołem snycerskim, do którego należeli m.in. bracia Piotr i Maciej Polejowscy, z czasem wybitni rzeźbiarze młodszego pokolenia. Według najnowszych badań spod ich rąk wyszła część rzeźb z kościoła w Hodowicy.

Jan Jerzy Pinsel był głównym twórcą tzw. lwowskiej szkoły rzeźbiarskiej, jednego z najważniejszych zjawisk w sztuce dawnej Rzeczypospolitej, który w znacznym stopniu zdefiniował jej cechy charakterystyczne. Jest jednocześnie ważnym przedstawicielem sztuki Europy Środkowej XVIII wieku, nieustępującym uznanym mistrzom rzeźby bawarskiej, austriackiej i czeskiej tego czasu, czy nawet ich przewyższającym. Można go wręcz określić mianem ostatniego wielkiego rzeźbiarza europejskiego późnego baroku.

Johann Georg Pinsel, despite being an outstanding artist active in the eighteenth century, is an exceptionally mysterious figure. His surname appeared in scholarly literature for the first time in 1923, but it was not until 1993 that archival documents containing information about his given names and his family were discovered. Sources record his activity between 1751 (the year of his marriage to Marianna Majewska, first married name: Kieytowa) and 1761; already in 1762 his widow remarried, which places the date of the artist's death at the end of 1761 or at the beginning of the following year. It is unknown where and when Pinsel was born (it is generally assumed to have been around 1720), nor where he developed his artistic individuality (the Czech milieu seems the most likely).

During a decade of activity in the territory of the Polish–Lithuanian Commonwealth, Pinsel served as court artist to Mikołaj Bazyli Potocki in Buchach, although he also carried out important commissions for other patrons. He worked primarily in wood, but also in stone, most often producing religious artworks. The starting point for his creations was undoubtedly drawn designs (unfortunately not preserved), as well as three-dimensional wooden models [bozzetti]. A fine collection of such models is housed in the Bavarian National Museum in Munich, acquired in 1999 and 2002 (!). Their more-than-two-century-long journey from Buchach to Vienna and subsequently to Germany constitutes yet another mystery associated with the artist.

Pinsel was a true virtuoso of woodcarving technique. He constructed his figures from several – sometimes even a dozen – blocks of linden wood, which he precisely joined using glue and a system of wooden dowels. This method allowed him complete freedom in shaping the sculptural block, usually characterised by a highly dynamic, “windswept” silhouette. Among his works, there are sculptures with polychromed exposed anatomical elements and gilded garments, as well as figures painted uniformly white. Pinsel was a master at contrasting naturalism with extreme expression, which in a sense set him apart from contemporary European sculpture that was gradually inclining toward Classicism.

Despite the scarcity of written sources, the oeuvre of Johann Georg Pinsel has been largely reconstructed. Archival documents confirm his works for the Trinitarian church in Lviv [only one small figure survives], for the façade of the Greek Catholic Cathedral of St George in Lviv [preserved in its entirety], and for the parish church in Monastyrsk (only a single figure survives). Around these works, further attributions have been assembled, “densely” filling the years 1751–1761. The set of illustrations included in this artbook reflects the current state of knowledge regarding the artist's oeuvre.

For many years, Pinsel collaborated with the outstanding architect Bernard Meretyn (Buchach, Horodenka, Lviv, Hodovytsia). He led a woodcarving workshop whose members included, among others, the brothers Piotr and Maciej Polejowski, who later became distinguished sculptors of the younger generation. According to the latest research, some of the sculptures from the church in Hodovytsia came from their hands.

Johann Georg Pinsel was the principal creator of the so-called Lviv School of Sculpture, one of the most important phenomena in the art of the former Polish–Lithuanian Commonwealth, and one that largely defined its characteristic features. At the same time, he is a major representative of eighteenth-century Central European art, equal to – or even surpassing – the acknowledged masters of Bavarian, Austrian and Czech sculpture of the period. He may in fact be referred to as the last great European sculptor of the late Baroque.

Kolumna z figurą Świętego Jana Nepomucena w Buczacu /
Column with the statue St John of Nepomuk in Buchach





Kolumna z figurą Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej w Buczacu /
Column with the statue Our Lady of the Immaculate Conception in Buchach

Święty Józef w ołtarzu głównym kościoła misjonarzy w Horodence, około roku 1930 /
St Joseph in the high altar of the Missionaries' Church in Horodnka, ca. 1930





Święty Józef z ołtarza głównego kościoła misjonarzy w Horodence, Lwowska Narodowa Galeria Sztuk,
stan obecny / St Joseph from the high altar of the Missionaries' Church in Horodenka, Lviv National
Art Gallery, current state



Matka Boska Bolesna z ołtarza głównego kościoła parafialnego w Hodowicy, Lwowska Narodowa Galeria Sztuk / *Our Lady of Sorrows* from the high altar of the parish church in Hodovytsia, Lviv National Art Gallery



Święty Jan Ewangelista z ołtarza głównego kościoła parafialnego w Hodowicy, Lwowska Narodowa Galeria Sztuk / St John the Evangelist from the high altar of the parish church in Hodovytsia, Lviv National Art Gallery

Warsztat Jana Jerzego Pinsla [Maciej Polejowski?], *Chrystus Ukrzyżowany z ołtarza głównego kościoła parafialnego w Hodowicy, Lwowska Narodowa Galeria Sztuk / Johann Georg Pinsel's workshop [Maciej Polejowski?], Christ Crucified from the high altar of the parish church in Hodovytsia, Lviv National Art Gallery*





Warsztat Jana Jerzego Pinsla [Piotr Polejowski?], anioły z ołtarza głównego kościoła parafialnego w Hodowicy, Lwowska Narodowa Galeria Sztuk / Johann Georg Pinsel's workshop [Piotr Polejowski?], angels from the high altar of the parish church in Hodovytsia, Lviv National Art Gallery

Jan Jerzy Pinsel był głównym twórcą
Johann Georg Pinsel was the principal creator
tw. lwowskiej szkoły rzeźbiarskiej,
of the so-called Lviv School of Sculpture, one of
jednego z najważniejszych zjawisk w sztuce
the most important phenomena in the art of the
dawniej Rzeczypospolitej, który w znacznym
former Polish-Lithuanian Commonwealth,
stopniu zdefiniował jej cechy charaktery-
and one that largely defined its characteristic
styczne. Jest jednocześnie ważnym przedsta-
features. At the same time, he is a major
wicielem sztuki Europy Środkowej XVIII wieku,
representative of eighteenth-century Central
nieustępującym uznanym mistrzom rzeźby
European art, equal to – or even surpassing –
bawarskiej, austriackiej i czeskiej tego czasu,
the acknowledged masters of Bavarian, Austrian
czy nawet ich przewyższającym. Można go
and Czech sculpture of the period. He may in
wręcz określić mianem ostatniego wielkiego
fact be referred to as the last great European
rzeźbiarza europejskiego późnego baroku.
sculptor of the late Baroque.

